

נאמר של נייר

עורף הראשים הלאמיני מ. בצלאל" * שר החינוך

והבורות * שירמישגול בדואי מלהיב על גלי האתר *

סנהדרין של אמצעי התיקשורת * השופט שפצה וציפצף

תרבות חדשה

מערה

בשנת 1920 פירסם סופר צעיר בשם יהודה בורלא, שהיה בן־חסות של י"ח ברנר בקובץ האדמה. את הרומן שלו בלי כוכב, שהוא מפניני המופת של הסיפורת העברית. כעבור שנים סיפר בורלא: "סיפור זה כתבתי בזמן המילהמה בקיר

המילה האחרונה בהמחשת עירוב־תרבויות זה היא פיזמון חדש (ראה: אנתולוגיה ישראלית) הקרוי שיר אהבה בדואי שאותו חיבר יצחק ויינגרטן והלחין יצחק קלפטר (צ'רצ'יל). מיקצביו השיריים והמוסיקליים של שיר אהבה בדואי מושתתים על המחלף ה־ מערתי (מעבר־מיזרחי). זהו שיר של עדי נה וגירוי, שמעטים כמותו בעברית. שיר של שני מיטורים. מחד סיפור־אהבה נאיבי וני, ומאידך סיפור־אהבה עם סמלים ארו־טיים חזקים (חול, מוט האוהל, קני הסוף, סופה נודדת). אך מעל לכל מהווה שיר

זה קצה־קצהו של קרחון תרבותי העשוי להתפרק בארץ בשנים הקרובות. ולהוות ציר מרכזי של היצירה הישראלית ה־חדשה.

מלחמת תרבויות

תודעה יהודית מאד

ביום החמישי לפני כשבועיים נכנסו 18 חברי האקדמיה השוודית לארמון מהודר בעיר העתיקה של שטוקהולם. לחדר־העבר דה המהודר שלהם, התיישבו בכורסות הנחות המסודרות סביב שולחן ישר־זוויות. כמה מהם העיפו מבטים חייכניים בפסל־הארד המוזהב המוצב בקצה השול־חן, זה של הממורר קארל מיכאל בלמאן הפורט על הנבל כדי לשעשע אותם. אח־

מאב אשר בעבר־היורד... למרתי להכיר שם את חיי הבדואים — את שפתם ודעתי מקודם — ונתרקם כמחוי רומן מן ההווי הבדואי, שהמידבר משמש רקע לו...". הרומן של יהודה בורלא מביא אנטומיה של סיפור־אהבה בדואי, המסופר מפי גשש בדואי למתורגמן יהודי המשרת בצבא התורכי, במהלך מלחמת־העולם הראשו־נה, במידבריות סיני. הסיפור מסופר ב־נוסח ארץ לילה ולילה בחניית הלילה. בלי כוכב פתח גל חדש של ניסיונות ספרותיים ותרבותיים, שמטרתם ההיתלות בתרבות נודדי המידבר. אחרי בורלא היה זה פסח בראדון שהתגורר תקופת זמן בין הבדואים, וחזיר על תקופה זו את סיפורו בן ערדי הצאן. ספרים המשכי־לעסוק בכמיהה למדבריות, ופיזמוגאים חיפשו אחר השראת המידבר והבדואים. הדבקות, ריקודי הרועים, מאקאמות מלא־כותיות וכל שאר רכיבי התרבות המלא־כותית שהתפתחו במשך השנים נעלמו ללעומת שבא. התרבות הארץ־ישראלית וירושתה, התרבות הישראלית, עברו מאז מהפכים תרבותיים, בנתיב שהוליך מפרו־בינציה של מירוח־אירופה ועד להווה שבו נוצרת תרבות מקומית וערכית ששורשיה הטיבעיים נטועים בנוף הארץ.

אנתולוגיה ישראלית

מאת: יצחק ויינגרטן
צלילי חליל אל החולות של המידבר היה שולה, ליטף הוא את גופה הרך והסופה טרפה הכל. "חלל להיות כמו החולות אני רוצה אותך כמו סלע." ואז הבטיח: "לא אנודו שוב כמו החול." כשהרוחות אותו ליטפו בעוז אחז במוט האוהל. אוניו אטם הוא לא לשמוע, לא לראות כלל את הצליל. "אתה נודד." לחש המידבר, "אתה נקבר באוהל צר." והכבשים פנו בוואדי כמו חליל. אוהוהו, קול קורא לנדוד, אוהוהו.

ריים העיפו מבט משועמם ברהיטים ה־עשויים עץ ורדיו, בוילאות־הסאטן ה־תלויים על החלונות קטני הוגגיות, והח־ליטו שתי החלטות חשובות הקשורות אחת ברעותה. הראשונה: להעניק את פרס נובל לסיפורת־שנה זו לסופר האידי יצחק באשוויס זינגר, והשנייה: לציין לקלס את שר־החינוך־והתרבות של יש־ראל.

למחרת, בשעות אחר־הצהריים (קודם כניסת השבת) בישרה מהדורת חדשות של שידורי־ישראל כי "שר־החינוך־והתרבות, זכולון המר, שיגר מיכר־ברכה להחן פרס נובל לסיפורת, יצחק באשוויס־זינגר, והכתירו בכתר, "גדול סופרי האידיש". קביעה זו על באשוויס־זינגר כ־גדול סופרי האידיש" מעידה על בורות תהו־מית בסיפורת היהודית, בודות שר־חי־נוך־והתרבות, התובע השכם והערב את חי־זוק החינוך ל־תודעה יהודית" במערכת החינוך, אינו יכול להרשות לעצמו. הק־ביעה משולה להצהרה מטעם שר־הברי־אות בנוסח: שפעת היא המחלה הממארת ביותר עלי אדמות.

מיברקו של השר המר מתעלם מגדולי סיפורת האידיש כמו שלום עליכם, י"ל פריץ, שלום איש, י. זינגר (אחיו הבכור של באשוויס־זינגר), פריץ מארקיש, דאר נכטר (פנחס כהנוביץ') הנמנים עם הבכיר־ריים באותה תרבות וסיפורת ההולכת וכלה מן העולם, סופרים שעם כל הכבוד ל־באשוויס־זינגר, כל אשר נותר לו לידם הוא לשמשם בקודש.

אותם 18 אדונים שוודים נכבדים, לא תמיד הטביעו חותם על תולדות הספרות. למשל: בין חתני פרס נובל הראשונים מצויים סופרים כמו פילי פורדאם (1901); קארדוצ'י (1906); רודולף אוימן (1908) ופאול הייזה (1910), שאיש אינו זוכר או קורא אותם. האמת הטראגית היא, ש־באותו עשור שנים שבמהלכו הוענקו ל־סופרים אלה פרסי־הנובל שלהם, הגיע סופר ארדי ענק כ"ל פריץ לשיאי יציר־רתו ומעמדו התרבותיים. הוא הפך דוב־רם של מיליוני יהודים מודוכאים במירוח־אירופה, שמצוקתם לא הגיעה אל תוך החדר שבארמון בשטוקהולם. צחוק הגורל הוא שספריו של י"ל פריץ נפוצים בעולם בעשרות לשונות עד עצם היום הזה, ומר־פיעים שוב ושוב, מהדורה אחר מהדורה. בגורל דומה זכה הסופר שלום עליכם. קביעה נבערת ומלאת־ייהרה זו מצד של שר המופקד על הינוכם של למעלה ממיליון תלמידים במדינת־ישראל מת־

עלמת, במתכוון או שלא במתכוון, מתפ־קידה של האידיש במלחמת־התרבויות ש־התחוללה בגולה היהודית של מירוח־אי־רופה, שבמהלכה שללו ולחמו בצינות כמה מחשובי סופרי האידיש, שראו בו לשון הו־ארגון שלהם את תרבותו ושפתו של הפרולטריון היהודי (שעם מנצלו הם מנו את הרבנות היהודית־אורתודוכסית). הרחיק לכת מכולם י"ל פריץ, שראה ב־צינות חזרה של אדם בשיא אונו אל מיטת הינקות שלו. ספק רב אם ראייתו של באשוויס־זינגר רחוקה בהרבה מזו של פריץ, היות שבמקום להימלט מווארשה

יצחק בשוויס זינגר במקום פלשתינה, ק"ק ניר־יוזק

לפלשתינה (א"י) בסוף שנות ה־30, הוא נימלט לק"ק ניר־יוזק. שרי חינוך ותרבות קודמים כמו זלמן שויר ובנציון דינור, היו אומנם, "סוציא־ליסטים", אך יחד עם זאת הם היו בקי־אים בתרבות היהודית, וספק רב אם היו פולטים דבר־איוולת שכזה. אלא שמסתבר כי כל דור מקבל את שר־החינוך שמגיע לו, ואת, התודעה היהודית" שלה הוא ראוי.

אמנות

מיכחול להשכיר

במיסגרת מאמציו הבלתי־נלאים של ה־פרופסור (לציון) דן הפנר (סלואדור הפנר). מנהלה הוותיק של האקדמיה לא־גויות בצלאל, להכרית כל סימן וזכר ל־אמנות ישראלית והפיכת המוסד שבהנ־להתו לאקדמיה ממשלתית לעיצוב המור־צר, הוא החליט (בניגוד לצורה־קפאה מטעם ועדת־החינוך של הכנסת) להעלות את ה־כורת על המחלקה לאמנות בצלאל. השי־טה: להציב בראש מחלקה זו דמות עיר־לגת שעדיין קול זכתה להתיר רישום כלשהו באמנות הישראלית, דמות העומדת להתיר רישומה באמנות־הישראלית כי "מיכחול להשכיר".

המנהל־מטעם החדש של המחלקה לא־גות בבצלאל הוא עולה־חדש מאמריקה הלאטינית בשם אוסוואלדו רומברג, שלמ־רות סיועם הרב של משרד־הקליטה והסוכנות היהודית ופתיחתם של כלי־התיקשורת בפניו, לא עלה בידו להט־

שיר אהבה בדואי

ידיים בסופה. במחול טירוף, בקני חול סוף, נסחף שיכור כמו חול ברוח, גם הסלעים פרשו כנפיים כענפה. וכשחזר שוב על סוסו להעמיק את מוט האוהל, על היריעות היא בחוטים ובצעבים מילים רקמה: "ברוך שובך, בוגד, אחוז היטב במוט האוהל, כי גם אותי סופה נודדת סחפה." אוהוהו, קול קורא לנדוד, אוהוהו.

צלילי חליל אל החולות של המידבר היה שולה, ליטף הוא את גופה הרך והסופה טרפה הכל. "חלל להיות כמו החולות אני רוצה אותך כמו סלע." ואז הבטיח: "לא אנודו שוב כמו החול."